

Mellom våpnene hviler ansvaret

Mellom våpnene hviler ansvaret

En avskjedshilsen til Generaladvokatembetet 1646–2024

Sigrid Redse Johansen, Birgitte Magnus Weyde
og Kjetil Mujezinović Larsen (red.)

© Karnov Group Norway AS 2025

1. utgave, 2025

ISBN 978-82-93816-76-8

Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen

Sats og layout: Bøk Oslo AS

Brødtekst: Minion Pro 10/14,8 pkt

Papir: 100 g Munken Elk

Trykk: ScanBook, Falun

Alle henvendelser om boken kan rettes til:

Karnov Group Norway

Pilestredet 27, 0164 Oslo

E-post: post@karnovgroup.no

www.karnovgroup.no

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering som er gjort med KOPINOR, interesseorgan for rettshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan føre til erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Innhold

Generaladvokatembetet fra 1646 til 2024

Sigrid Redse Johansen, Birgitte Magnus Weyde og Kjetil Mujezinović Larsen 13

Generaladvokatens historie

Geir Otto Johansen..... 21

Militærjuridiske minner og historier

Arne Willy Dahl..... 45

Norsk militærjuridisk forening

Tore Brath, Johan Spiten og Arne Willy Dahl 59

Militære sjefers handlefrihet – og straffansvar

Sigrid Redse Johansen..... 65

Militære sjefers bruk av og kontroll med sivil støtte til Forsvaret

Espen Persønn Flagstad 89

Ordre fra foresatt som frifinnelsesgrunn

Lars Morten Bjørkholt 113

Kommandoansvar i multinasjonale operasjoner

Arne Willy Dahl..... 133

Ansvar for maktbruk – om engasjementsregler og nødverge

Camilla Guldahl Cooper..... 155

Etisk ansvar for bruk av militærmakt

Nils Terje Lunde..... 171

Hvem tar ansvar?

Harald Høiback..... 189

Etterforskning og disiplinærsaker	
Terje Raknerud	203
Påtalemyndighetens behandling av militære straffesaker avvikes. Hva må til for at den nye ordningen skal bli bedre enn dagens særordning?	
Reidar Bruusgaard og Joachim Nordgreen	213
Domstolsbehandlingen av militære straffesaker	
Birgitte Magnus Weyde	233
Disciplin og retssikkerhed: Den danske militære retsplejeordning i krig og fred	
Lars Stevnsborg	263
Grensevaktens politimyndighet	
Ketil Haukaas	301
Rusmidler og straff i Forsvaret	
Böðvar Ingvarsson	315
Er en militær refselse å anse som straff etter Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6?	
Andreas Myrseth Kolstad og Kjetil Mujezinović Larsen	345

Forfatterne

Lars Morten Bjørkholt, master i rettsvitenskap, privatpraktiserende advokat og sjefjurist i Heimevernet. Han har også utdannelse fra Politihøgskolen og Krigsskolen. Han var generaladvokat i perioden 2014–2018 og har tjenestegjort ved flere avdelinger i Forsvaret.

Tore Brath, cand.jur., pensjonert privatpraktiserende advokat. Han var en av stifterne av Norsk Militærjuridisk Forening og var Norwegian Attorney Adviser ved US Air Force fra 1989 til 1993.

Reidar Bruusgaard, cand.jur., har 25 års erfaring med strafferett. Han har MPA fra København og Forsvarets sjefskurs. Han er førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet og har tidligere vært generaladvokat, assisterende Økokrim-sjef og leder av etterforskningsseksjonen ved Kripos.

Camilla Guldahl Cooper, professor og hovedlærer i operasjonell rett ved Forsvarets høyskole, avdeling Stabsskolen. Hun har doktorgrad fra Universitetet i Oslo om NATOs engasjementsregler, krigens folkerett og selvforsvar.

Arne Willy Dahl, cand.jur. fra 1974. Han var generaladvokat for Forsvaret i årene 1989–2001 og 2005–2014. Han har tjenestegjort som krigsadvokat, statsadvokat og sjef for juridisk avdeling i Forsvarets overkommando og deltatt i utarbeidelsen av flere internasjonale manualer i krigens folkerett.

Espen Persønn Flagstad, cand.jur., høyskolelektor i operasjonell rett ved Stabsskolen ved Forsvarets høyskole. Han har erfaring fra Forsvarsdepartementet, Norges Røde Kors og Hæren, hvor han har tjenestegjort som major og juridisk rådgiver.

Ketil Haukaas, cand.jur., assisterende sjef i Kripos, med erfaring fra Justisdepartementet, politiet og høyere påtalemyndighet. Som politimester i Sør-Varanger/Øst-Finnmark politidistrikt fra 1998 til 2006 var han involvert i etableringen av Schengen yttergrensekontroll.

Harald Høiback, oberstløytnant med professorkompetanse, er forskningssjef ved Forsvarets museer. Han har mastergrad i historie og doktorgrad i filosofi og har publisert en rekke artikler, kronikker og sakprosaer.

Böðvar Ingvarsson, cand.jur., førstekrigsadvokat ved Generaladvokatembetet frem til embetets avvikling 1. juli 2024, deretter spesialrådgiver hos Forsvarsstaben. Han arbeider med et doktorgradsprosjekt ved Universitetet i Oslo, og han har tidligere vært høgskolelektor på Forsvarets høgskole.

Geir Otto Johansen, cand.jur., arbeidet ved Generaladvokatembetet i 29 år frem til han gikk av med pensjon i 2023. I tillegg til å forvalte embetets administrative rutiner har Johansen blant annet arbeidet med å systematisere embetets arkiv og har i den forbindelse studert embetets historie tilbake til 1646.

Sigrid Redse Johansen, jurist med doktorgrad i krigens folkerett. Hun var generaladvokat fra 2018, frem til virksomhetens avvikling 1. juli 2024, deretter førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet. Hun har tidligere jobbet ved Forsvarets høgskole, ved Forsvarets spesialstyrker og har publisert flere artikler og bøker innen fagfeltet militærrett og krigens folkerett.

Andreas Myrseth Kolstad, master i rettsvitenskap fra Universitetet i Bergen (2021), arbeider som politiadvokat i Oslo politidistrikt.

Kjetil Mujezinović Larsen, cand.jur., ph.d., professor i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo. Han har menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett blant sine hovedområder for forskning og undervisning og har publisert bredt innenfor disse fagområdene.

Nils Terje Lunde, oberstløytnant og dr.theol. Han er sjef for faginstittuttet i Forsvarets tros- og livssynskorps og førsteamanuensis II ved NLA Høgskolen. Han har undervist i etikk ved Luftkrigsskolen og Forsvarets stabsskole.

Joachim Nordgreen, master i rettsvitenskap, er direktør ved Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret og har vært krigsadvokat i ti år.

Terje Raknerud, major, nestkommanderende og stabssjef i Forsvarets militærpolitivdeling. Før dette var han sjef for militærpolitiets etterforskningsavdeling. Han har utdannelse i digital etterforskning fra Politihøgskolen og fra University College Dublin.

Johan Spiten, cand.jur., avdelingsdirektør for KS Advokatene og styreleder i Norsk Militærjuridisk Forening. Han har bakgrunn som militærjurist innen fagfeltet krigens folkerett. Han har arbeidserfaring fra Forsvarsforeningen, domstolene og Sivilombudet.

Lars Stevnsborg, generalauditor, sjef for den danske militære påtalemyndighed. Før utnevnelsen i 2007 var han avdelingssjef hos Riksadvokaten. Han har vært medlem av Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg og av Forsvarsministeriets Udvalg om den militære straffe- og retsplejeordning. Han har flere internasjonale militærrettslige verv.

Birgitte Magnus Weyde, master i rettsvitenskap og har en LL.M. i folkerett. Krigsadvokat ved Generaladvokatembetet frem til embetets avvikling 1. juli 2024, deretter seniorrådgiver i Forsvarsstaben. Hun har tidligere jobbet som politiadvokat, dommerfullmektig og konstituert tingrettsdommer og i Justisdepartementet og Forsvaret.

Forord

GENERALADVOKATEMBETET INN I EN NY TID ETTER 378 ÅR

Etter 378 år avvikles Generaladvokatembetet. En lang historie har kommet til et veiskille, og med det begynner også en ny tid. De siste tiårene har generaladvokaten og krigsadvokatene vært en del av påtalemyndigheten i behandlingen av militære straffesaker. Omgivelsene har endret seg, og i dag er det langt færre disiplinærsaker og straffesaker enn da ordningen ble til. Med den store nedgangen i både militære straffesaker og militære disiplinærsaker er tiden inne for å gjøre endringer.

Generaladvokaten og krigsadvokatene har bistått sjefer i Forsvaret med rådgivning for å treffe riktige avgjørelser i militære disiplinærspørsmål. Disiplinærmyndigheten er et verktøy for utøvelse av militær kommandomyndighet for å skape og opprettholde militær moral og disiplin. Myndigheten er forutsatt brukt med dette for øye ved utøvelse av både kløkt og skjønn. Samtidig er det et mål at like saker skal behandles likt. Vi er mange sjefer som har verdsatt rådgivningen fra generaladvokaten og krigsadvokatene høyt. Deres vurderinger og råd har gitt trygghet i utøvelse av vår disiplinærmyndighet.

Etter om lag ti år med utredninger gjorde Stortinget 9. november 2023 vedtak som innebærer at Generaladvokatembetet avvikles som egen etat. Den sivile påtalemyndigheten overtar ansvaret for militære straffesaker, og oppgavene knyttet til rådgivning, tilsyn og kontroll med disiplinærsaker overføres til Forsvaret. Med dette er en lang æra over, og en ny kan begynne.

Endringene styrker prinsippet om én påtalemyndighet og en enhetlig strafferettspleie. Samtidig får Forsvaret et selvstendig ansvar for utøvelsen av og kontrollen med disiplinærmyndigheten. De senere årene har Forsvaret styrket den juridiske kompetansen i organisasjonen. Det er lagt godt til rette for videre utvikling internt i Forsvaret og det viktige samarbeidet med påtalemyndigheten innenfor den militære og sivile straffelovgivningen. 378 år med erfaringer og kunnskap skal leve videre i en ny organisering og ny form.

Gratulerer med vel utført oppdrag, og lykke til med den videre utviklingen av det juridiske miljøet i Forsvaret!

Eirik Kristoffersen
General
forsvarssjef